

6^e JAARGANG DECEMBER 2007 - NR 12

KUNST *zone*

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs

Italiaanse toestanden in Edam

Melissa de Vreede (Cultuurnetwerk Nederland)

po

Wat hebben de *Scuola Infanza Anna Frank* in Reggio Emilia (Noord-Italië) en *Basisschool De Trimaran* in Edam met elkaar gemeen? Van buitenaf gezien zijn beide gebouwen voorbeelden van gangbare architectuur voor basisscholen van de laatste paar decennia. De school in Italië heeft echter de beschikking over veel meer buitenruimte dan zijn Nederlandse equivalent, waar het overbekende tegelplein overheerst. In Reggio Emilia is de scheidingswand tussen binnenruimtes en buitenruimtes via schuifpuien helemaal open te maken. Dit geeft de kinderen bij mooi weer de gelegenheid om te kiezen of ze binnen of buiten willen spelen.

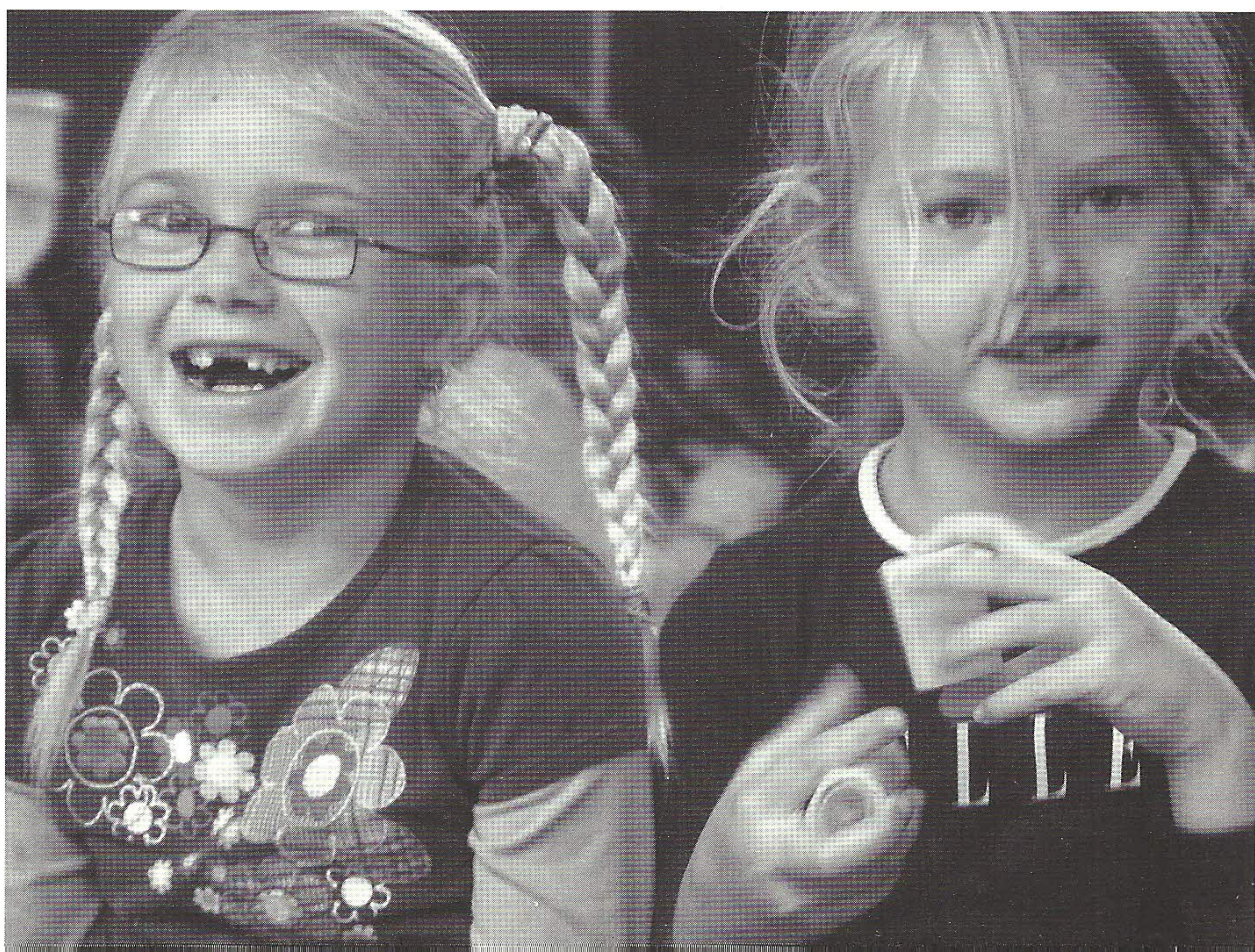
Betreden we De Trimaran in Noord-Holland, dan zien we meteen links een grote ruimte die op het eerste gezicht wat chaotisch overkomt, maar de uitstraling is warm en uitnodigend. De vloer is bedekt met kleurig karton. Hier en daar ligt een Perzisch tapijt en de kinderen kunnen zich op kussens neervlijen. Langs alle wanden staat of hangt werk van leerlingen: van klei, van natuurlijke materialen, van ijzerdraad en van allerlei restjes. Op grote tafels ligt al dergelijk materiaal op aantrekkelijke wijze uitgesteld. Kinderen kunnen alles pakken wat ze willen en ermee aan de slag gaan. Al hun werkstukken worden opgehangen of neergezet. Deze manier van inrichten vertoont grote overeenkomsten met de manier waarop in de *Scuola Anna Frank* alle lokalen en andere ruimtes zijn ingericht. Groot verschil tussen de Italiaanse *Scuola Anna Frank* en het Nederlandse *De Trimaran* is dat de inrichting van het ene lokaal in Edam tijdelijk is, terwijl het interieur van *Scuola Anna Frank* er permanent op deze manier uitziet. Een ander verschil is dat de *Scuola Anna Frank* alleen door peuters en kleuters wordt bezocht. Leerlingen vanaf 7 jaar gaan naar de school die ernaast staat. In Italië is het onderwijs voor de 3 tot 6-jarigen niet verplicht. Vanaf 7 jaar bestaat de leerplicht wél en is de staat verantwoordelijk. In Nederlandse scholen is de overgang tussen de groepen 1, 2, 3 en 4 meer geleidelijk. Veelal zitten de kleuters dan ook in hetzelfde gebouw als de midden- en bovenbouw.

Reggio Emilia

Een groot deel van alle 'voorscholen' voor de 3 tot 6-jari-

gen in Reggio Emilia werken volgens de inmiddels famous geworden *Reggio Emilia benadering*. Ook in de centra voor kinderopvang die door de allerkleinsten (3 maanden tot 3 jaar) worden bezocht zijn de Reggio-denkbelden leidraad. De geschiedenis van deze methode start in de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog. De toch al arme regio in Noord-Italië waar Reggio Emilia - een kleine stad die op dit moment circa 150.000 inwoners telt - deel van uitmaakte, krabbelde geleidelijk uit een economisch dal. In Italië stond men in die periode kennelijk open voor vernieuwende opvattingen over onderwijsprincipes. Ook de denkbeelden van Maria Montessori vonden in deze tijd veel weerklank. De grondlegger voor de Reggio-benadering was Loris Malaguzzi (1920-1994). Hij ontmoette in

Foto: Mare van der Molen

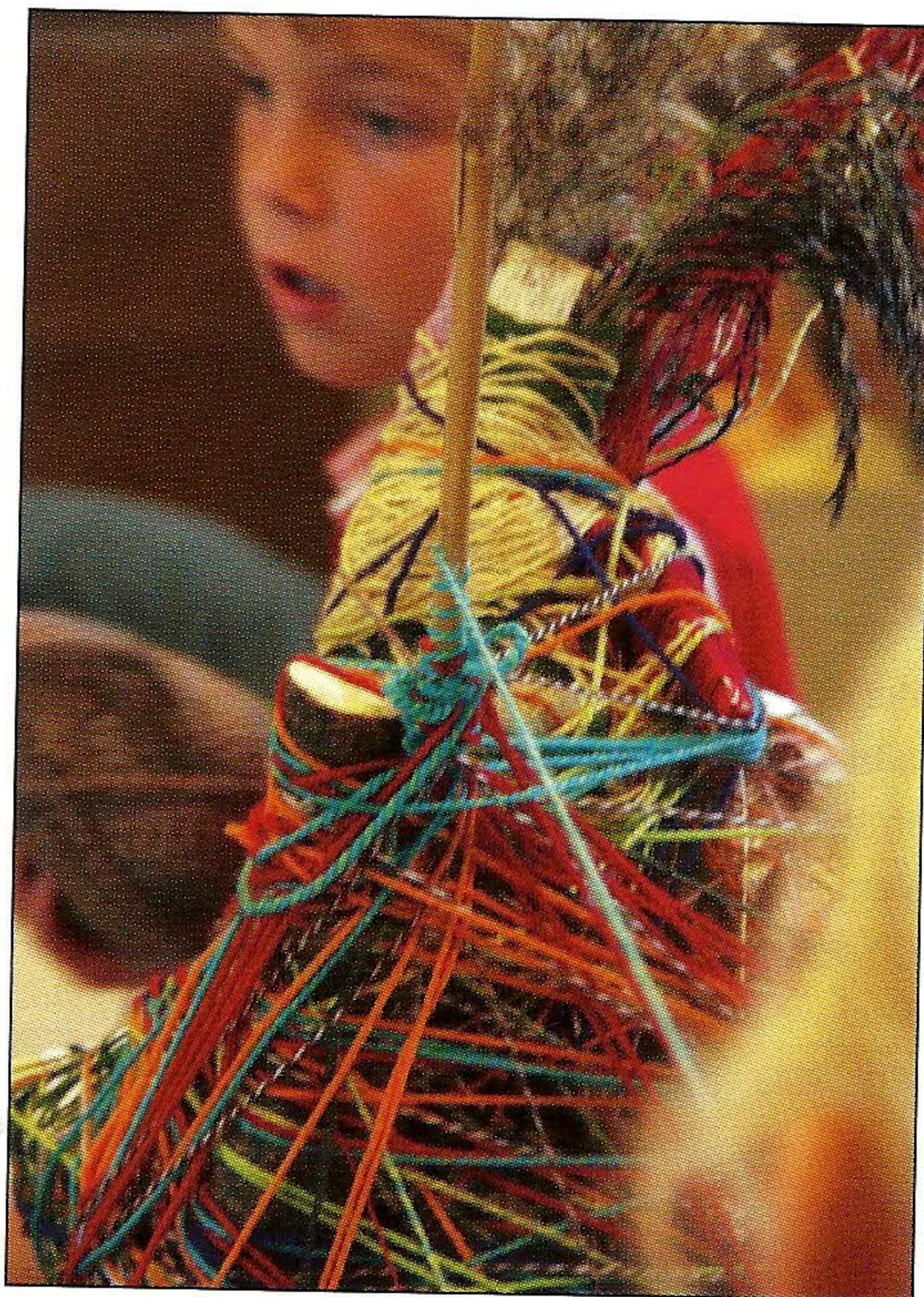

1945 een aantal ouders die zelf een kleuterschool wilden oprichten. Dit particuliere initiatief groeide geleidelijk en gaf Malaguzzi de kans zijn pedagogische ideeën uit te werken en te beproeven. De groep geïnteresseerde ouders werd steeds groter en uiteindelijk opende in 1963 de eerste kleuterschool en in 1970 het eerste kinderopvangcentrum waar de creativiteit van het kind uitgangspunt voor alle activiteiten was. Een kleine halve eeuw verder telt Reggio Emilia 33 peuter- en kleuterscholen die op zijn denkbare zijn gestoeld. Bovendien opende in 2004 het naar de grote inspirator genoemde conferentiecentrum. Op inventieve wijze zijn in voormalige opslagplaatsen voor kaas een grote zaal, tentoonstellingsruimten, een winkel en kantoren gemaakt. Talloze bezoekers uit de hele wereld komen in dit centrum bij elkaar om te luisteren naar volgelingen van Malaguzzi, om te kijken naar tentoonstellingen die een beeld geven van de resultaten van de Reggio-werkwijze en naar speciaal ontworpen meubilair en speelobjecten. Ook een uitgebreid documentatiecentrum maakt deel uit van het complex.

wat ze gaan doen. De omgeving, zowel binnen als buiten de school, moet hen inspireren. Dit betekent dat de school er mooi en verzorgd uit moet zien. Iedereen, kinderen, begeleiders en ouders, moet zich er op zijn gemak voelen. 'We willen dat de school een laboratorium voor alle zintuigen is', zei een leerkracht van de Scuola Anna Frank. En dat lijkt goed gelukt. Ruimtes lopen vloeiend in elkaar over. De gebruikte materialen voor het meubilair nodigen uit om te voelen. Zij zijn zeer verschillend van textuur. De kleuren zijn ongebruikelijk en dagen visueel uit. De geuren die tijdens ons bezoek de reukorganen prikkelen zijn een mengeling van etensgeuren en bloemen. In de schoolkeuken wordt de lunch bereid voor de hele school. We zijn in Italië, dus wordt pasta geserveerd. Omdat het einde van de zomer nadert, hebben veel kinderen bloemen meegenomen die de ene keer gewoon in een vaas worden gezet, de andere keer tot een spel uitnodigen en weer een andere keer onderwerp van een werkstuk zijn. Overal zijn groepjes kinderen bezig dingen te maken, dingen te verzinnen of met elkaar te overleggen. De sfeer is bijzonder ontspannen. De kinderen voelen zich duidelijk thuis en vrij om van alles te ondernemen. Overal ligt materiaal voor het grijpen, waarmee van alles kan worden ondernomen. De begeleiders hebben een afwachtende, observerende rol. Zij proberen zo min mogelijk te sturen.

Luisteren is leidraad

Iedere klas of groep heeft twee leerkrachten. Er wordt niet uitgegaan van een curriculum of iets dergelijks, maar gaandeweg ontstaan projecten waaraan een tijdje wordt gewerkt. Een leerkracht van de 5-jarigen die nog niet zo lang in Reggio Emilia werkt: 'Vroeger bracht je als leerkracht bijvoorbeeld het thema Pinokkio in. Daar ging je dan van alles omheen verzinnen. Je begon natuurlijk met het verhaal. Dan ging je met hout werken en vervolgens liet je de kinderen een opvoering verzorgen in de poppenkast. Nu ik in Reggio werk, gaat het anders. Op een gegeven moment bleek dat mijn kinderen erg bezig waren met dinosaurussen. We zijn daar op allerlei manieren mee aan het werk gegaan. Dinosaurussen zijn heel groot, volgens de kinderen. Dus gingen we onderzoek doen naar verschillende afmetingen en getallen. Uiteindelijk bouwden de kinderen samen enorme dino's. Wat begon met een gesprekje over dinosaurussen, groeide dus vanzelf uit tot een langdurig project waarbij van alles aan bod kwam.' Samenwerking en van elkaar leren zijn ook belangrijke aspecten van de Reggio-methode. De begeleiders zijn getraind in observeren. Zij documenteren zo veel mogelijk welke gesprekken de leerlingen met elkaar voeren en wat ze allemaal doen. Zo wordt duidelijk welke ontwikkeling een kind doormaakt, hoe het leert en van wie en hoe het kan worden gestimuleerd. Doorgaans heeft een kind in Reggio gedurende de drie jaar dat hij op de kinderopvang of kleuterschool zit dezelfde begeleider. Zo wordt weder-

Foto's: Mare van der Molen

Honderd talen

'Een kind heeft honderd werelden om te ontdekken, honderd werelden om uit te vinden, honderd werelden om te dromen. Het kind heeft honderd talen (en nog eens honderd, honderd, honderd), maar de school en samenleving stelen er negenennegentig.' Met dit citaat wordt doorgaans het gedachtegoed van de pedagoog Malaguzzi samengevat. Het betekent onder meer dat alle leerkrachten en begeleiders goed luisteren naar ieder kind. Zijn of haar nieuwsgierigheid en onderzoekingsdrang zijn uitgangspunt. Dus het is aan de kinderen om te bepalen

zijds vertrouwen opgebouwd en kan de begeleider veranderingen in houding of gedrag snel bemerken. Niet alleen schriftelijk wordt gedocumenteerd. Ook alle werkstukken van de leerlingen worden, zoals eerder gezegd, bewaard en getoond. Van ieder kind kan zo nauwkeurig het proces en de ontwikkeling gevolgd worden.

Omdat ook het contact tussen de leerlingen onderling heel belangrijk wordt gevonden, heeft elk kind een eigen brievenbusje. In een hoek van ieder lokaal bevinden zich dus zo'n 25 postvakken. Hierin kunnen de kinderen boodschappen voor elkaar stoppen. Hoewel kinderen van deze leeftijd natuurlijk nog niet of amper kunnen schrijven, worden tekeningen of andere levenstekens bij elkaar in het postvak gestopt. Zo wordt een andere manier van communiceren mogelijk dan verbaal of fysiek. Je kan een snoepje in het bakje stoppen bij iemand die je lief vindt, of een knikker.

Niet alleen van de kinderen en van de leerkrachten, ook van de ouders wordt veel betrokkenheid gevraagd. Daar staat tegenover dat de ouders van de kant van de begeleiders een nauwkeurig verslag van het reilen en zeilen van hun peuter of kleuter kunnen verwachten. De zorgvuldig bijgehouden documentatie is hierbij een onmisbaar hulpmiddel.

Extra krachten

Iedere Reggio-school kan gebruik maken van de diensten van een team van pedagogen (pedagogista's) die kunnen adviseren en assisteren. Een ander essentieel kenmerk van een Reggio-school is de permanente aanwezigheid van een kunstenaar of *atelierista* zoals het daar wordt genoemd. Deze kunstenaar heeft een kunstvakopleiding. Meestal beeldend, maar het kan ook dans of muziek zijn. De pedagogische vaardigheden worden geleidelijk ontwikkeld. De *atelierista* is dagelijks te vinden in een apart lokaal, het atelier. In deze lokalen zijn zo mogelijk nog meer beeldende materialen uitgestald dan in alle andere ruimtes. Soms ook muziekinstrumenten of materialen die zich lenen voor gebruik tijdens dans. Kleine groepjes kinderen kunnen hier op intensieve wijze experimenteren. De leerkrachten kunnen met eventuele vragen op het gebied van een van de kunstvakken bij de *atelierista* terecht, die dus net als de pedagoga kan adviseren. De een vanuit de kunstzinnige achtergrond, de ander vanuit onderwijskundige opvattingen.

Peuters en kleuters in Reggio Emilia kunnen zich dus verheugen in een warme aandacht tijdens de school- of opvanguren. Zodra zij echter zeven jaar oud zijn geworden, breekt de harde werkelijkheid aan. Dan start het onderwijs waarvoor de staat verantwoordelijk is. De overgang is groot en daarmee heeft een groot aantal kinderen moeite. Zij moeten plotseling naar de leerkracht luisteren in plaats van andersom. Men is daarom gestart met experimenten die een meer geleidelijke overgang moeten bewerkstelligen.

Bijna onoverkomelijk struikelblok hierbij is dat de gemeente hoofdverantwoordelijke is voor het onderricht van de 0-6 jarigen en de staat voor iedereen vanaf 7 jaar. Daarom is de Reggio-benadering wereldwijd alleen op de jongste generatie van toepassing.

*Heringa/Van Kalsbeek -
Untitled, 2005*

*Heringa/Van Kalsbeek -
Cruel Bonsai, 2005*

Het atelier

Groep 4 van oecumenische basisschool De Trimaran in Edam zit dus aan de bovenkant van de Reggio-leeftijdsgroep. De Trimaran is een van de 15 basisscholen in Noord-Holland die deelnemen aan het project *Toeval gezocht*. Aan iedere school is gedurende zes weken een kunstenaar gekoppeld. Deze vijftien kunstenaars zijn geselecteerd uit een groot aantal belangstellenden met een eigen beroepspraktijk. De didactische kwaliteiten waren een van de criteria waarop de uiteindelijke keuze is gemaakt. De kunstenaars hebben een stoomcursus Reggio-benadering gekregen en hebben bovendien uitvoerig kennis gemaakt met het kunstenaarsduo *Heringa/Van Kalsbeek*. Van dit koppel wordt sinds september werk tentoongesteld in het Stedelijk Museum CS in Amsterdam. Hun werk en werk-

wijze zijn een van de uitgangspunten voor de kunstenaars die op de scholen aan de slag zijn gegaan. Iedere school moest voor dit project een aparte ruimte beschikbaar hebben, dat tot atelier zou worden omgetoerd. Een logische eis - gezien de Reggio-benadering - maar vaak wel een praktische drempel. Welke school heeft er nu een lokaal over? In De Trimaran is er uiteindelijk voor gekozen de helft van de gymzaal ter beschikking te stellen. Hanneke van der Heiden, een van de twee leerkrachten van groep 4: 'Als je zo'n project begint, heb je geen idee wat voor impact het zal hebben. Pas als je het eenmaal in huis hebt, kom je daar achter! Eerst dachten we: we doen het gewoon zo'n beetje in de gangen. We hebben een redelijk open schoolgebouw, dus dat moest wel lukken. Maar dat bleek dus niet de bedoeling. Toen besloten we de gymzaal met behulp van de schuifwand in tweeën te delen. Die wand gebruiken we nooit, dus de sleutel was weg. Gelukkig vonden we hem en moet je nu zien wat een prachtig lokaal het is geworden! Alles kan blijven liggen en iedereen voelt zich hier heerlijk. Ik ben blij dat het tot nu toe redelijk mooi weer was, want groep 3 moet nu steeds buiten gymmen!'

Een eiland

In de koffiepauze wordt even overlegd. Een groepje jongens is al een hele tijd bezig de meegebrachte maïskolven van de maïs te ontdoen en daar zouden ze nog wel uren mee kunnen doorgaan. De juffen vinden echter dat er nu maar eens iets tastbaars moet gebeuren. Er wordt een aantal suggesties gedaan, maar het besef dringt door dat in dit project voor de Reggio-benadering is gekozen: 'Jij vindt dat natuurlijk weer veel te sturend?' Ze richten zich tot Irma de Bruijne, die in De Trimaran voor zes weken de *atelierista* is. Hoe de kinderen op eigen kracht verder te krijgen, zonder een duidelijke richting aan te geven? 'Je zal zien, het gaat vanzelf. Alles gaat vanzelf. Dat is zo geweldig!', zegt Irma en ze blijkt gelijk te krijgen.

Toeval gezocht - Heringa/Van Kalsbeek

De tentoonstelling van het kunstenaarsduo Heringa/Van Kalsbeek én van het werk van leerlingen van 15 basisscholen is nog te zien tot en met 6 januari 2008 in het Stedelijk Museum CS te Amsterdam.

Op woensdag 12 december vindt in Amsterdam het symposium *Toeval gezocht* plaats, waar onder meer de aandacht zal worden besteed aan de volgende kwesties:

- Hoe kunnen wij omgaan met de creatieve potenties van jonge kinderen?
- Hoe geven wij kinderen het voortouw in hun eigen leerprocessen?
- Welke rol kunnen kunstenaars, leerkrachten en musea hierbij spelen?

Ga voor meer informatie naar www.toevalgezocht.nl. Opgave voor het symposium kan door een email te sturen naar educatie@stedelijk.nl.

In het tot atelier omgebouwde gymlokaal gaan alle kinderen na hun pauze weer enthousiast verder met hun bezigheden. Juf Stephanie, die samen met juf Hanneke groep 4 begeleidt, gaat bij de jongens met hun maïskolven zitten. Terwijl er een paar weer opgewekt doorgaan met pellen, ontstaat bij een ander stel geleidelijk het idee om een landschap te maken met de kaal gepelde maïskolven als dennenbomen er bovenop. Er worden heuvels gecreëerd van lappen en daar worden de kolven vertikaal op geplaatst. Het geheel wordt stevig ingesmeerd met dikke behangerslijm, maar de kolven wiebelen vervaarlijk. Het landschap wordt verder aangekleed met behulp van takjes, wol en ander materiaal. De kinderen zijn heel geconcentreerd en in grote harmonie bezig. Dan oppert er één dat hier sprake is van een onbewoond eiland, waar een schat verborgen ligt. De groep heeft nu samen een geheim... Wanneer het eiland tenslotte bestrooid is met zaagsel, besluiten de jongens dat het kunstwerk af is. Want een ding hebben de leerlingen in de afgelopen zes weken geleerd: alles wat ze maken is kunst! Een van de juffen heeft al van een ouder gehoord dat een leerlinge helemaal blij thuis komt wanneer ze 'projectochtend' heeft gehad. Ze kan nu eindelijk dingen maken die 'nergens op hoeven te lijken en toch mooi zijn!' Het geeft het meisje, dat doorgaans gebukt gaat onder het bezit van een supercreatief ouder zusje, een flinke dosis zelfvertrouwen.

Omwikkelen

Terwijl in de ene hoek het schateiland ontstaat, zijn elders in het lokaal kinderen druk bezig met het omwikkelen van takken en andere voorwerpen met wol. Deze bezigheid is een van de voorgaande projectdagen populair geworden. Op een gegeven moment heeft een groep kinderen allerlei met wol en touw omwonden objecten aan elkaar bevestigd. Als een groep Indianen omwikkelden de leerlingen al stampend en dansend vervolgens het geheel nogmaals met draden wol, waardoor een groot totempaalachtig bouwwerk ontstond. Dit kunstwerk krijgt een plek in het Stedelijk Museum waar op 3 november de tentoonstelling geopend is van een selectie uit het werk dat op de vijftien basisscholen ontstond. Gelijktijdig is ook nog steeds de tentoonstelling van Heringa/Van Kalsbeek te zien. Irma de Bruijne beschrijft in het kort het proces dat groep 4 heeft doorlopen: 'Uit het werk van Heringa/Van Kalsbeek heb ik een paar thema's gehaald: verzamelen, ordenen en rangschikken, kleur, zwaartekracht. Aan dat laatste zijn we helaas helemaal niet toegekomen. We zijn begonnen allemaal een eigen verzameling mee te nemen en daar goed naar te kijken. Toen zijn we het park ingegaan. Zo zijn we aan al die takken en andere natuurlijke materialen gekomen. Ook de kinderen zelf hebben van alles meegenomen. We zijn datgene dat we in het park hebben gezien, gaan kleien. Toen werden er voorwerpen in de klei verwerkt. De kinderen kwamen op het idee een

vulkaan te maken en vroegen om wol. Toen werden takken omwikkeld. Eerst met klei en later met wol. Zo ontstonden al die omwikkelde objecten. Ook op grote papieren werd gewerkt: met verf in combinatie met opgeplakte materialen. Ik heb veel te weinig ruimte in het museum om al die mooie dingen te laten zien!

De kinderen gingen steeds meer meenemen. Bij ieder ander materiaal ontstonden vanzelf andere ideeën en andere werkstukken. Iemand nam lappen mee en een ander talloze cassettes waar vroeger fotorolletjes in zaten. Ook blikjes kwamen het lokaal in. Door maïskorrels in de fotocassettes en kastanjes in de blikken te stoppen, ontstonden allerlei soorten trommels en rammelaars. Ook met behulp van ijzerdraad werden vervolgens muziekinstrumenten vervaardigd. Er wordt door groep 4 enthousiast getrommeld, gerammeld en gepingeld.

De beide juffen die groep 4 hebben, zijn verrast over hun leerlingen. Sommigen komen plotseling helemaal uit de verf. Kinderen die normaal gesproken nogal in zichzelf gekeerd zijn, gaan zich nu aansluiten bij anderen. Maar ook andersom komt voor. Kinderen die doorgaans zeer sociaal zijn, gaan in een stil hoekje helemaal op in de door hen zelf gekozen activiteit.

Zes weken

Gedurende zes weken stonden dus 15 basisscholen in Noord-Holland enigszins op hun kop. Zij kregen een kunstenaar in huis en twee stagiaires, afkomstig van de pabo of van de Academie voor Beeldende Vorming, die alle ontwikkelingen optekenden. Zij waren de documentaristen. Maar ook de leerkrachten schreven veel op en maakten foto's. Regelmatig kwam de pers langs, werd een en ander op

video vastgelegd of nam een van de organisatoren een kijkje. Het hele project dat de titel kreeg *Toeval gezocht*, werd geïnitieerd door Annemieke Huisingh. Voor de benadering en selectie van kunstenaars en scholen en voor de organisatie en begeleiding van het hele traject zijn diverse organisaties verantwoordelijk: *Stedelijk Museum Amsterdam, Kunst en Cultuur Noord-Holland, Steunpunten Kunsteducatie Noord-Holland* en *Bureau Koers Nieuw West*.

Op de scholen werd het project vlak voor de herfstvakantie afgesloten met een tentoonstelling. Ouders en andere belangstellenden konden dan zien waar hun kinderen mee bezig waren geweest. Een selectie van het werk verhuisde vervolgens naar het Stedelijk Museum dat in november en december door alle deelnemende groepen bezocht zal worden. De kinderen maken dan ook kennis met het werk van Heringa/Van Kalsbeek, die - zonder dat ze het wisten - voor hen inspiratiebron zijn geweest. Ook in Reggio Emilia is 'kijken naar kunst' voor de kinderen het eindpunt en nooit het startpunt. Men wil niet dat leerlingen kunstwerken van kunstenaars gaan imiteren. Nu zullen leerlingen vermoedelijk vanzelf tot de ontdekking komen dat Heringa en Van Kalsbeek ook verschillende materialen aan elkaar verbinden, net als zijzelf hebben gedaan.

Na het bezoek aan het Stedelijk Museum is het voor de scholen in Noord-Holland afgelopen: het atelier kan weer worden ontruimd en zijn oorspronkelijke bestemming terugkrijgen, de kunstenaars komen niet meer en de kinderen en leerkrachten keren terug naar hun gewone schoolleven. Maar als het goed is, blijft een aantal Reggio-denkbelden in afgezwakte vorm nog in de scholen rondwaren. ■

BEREIKBAARHEID HELPDESK IRP VOOR VAKBONDSLEDEN

VIJF MIDDAGEN EN TWEE AVONDEN IS DE VLBV-HELPDESK TELEFONISCH BEREIKBAAR EN VIJF MIDDAGEN EN TWEE AVONDEN DE VLS-HELPDESK.

VOOR ALGEMENE VRAGEN KUNT U OP GENOEMDE TIJDEN BIJ BEIDE HELPDESKS TERECHT: HOE ZIT HET MET MIJN FPU?, IS MIJN TAAKINVULLING WEL JUIST? IK HEB NOG STEEDS GEEN BENOEMINGSAKTE, WAT NU? ENZOVOORTS.

VOOR SPECIFIEKE VRAGEN DIE U ALS LERAAR BEELDDE VAKKEN OF ALS LERAAR MUZIEK AANGAAN, KUNT U HET BESTE CONTACT ZOEKEN OP DE TIJDEN DAT DE VLBV- RESPECTIEVELIJK DE VLS-HELPDESK BEREIKBAAR IS.

VLBV-RECHTSPOSITIE
ARNOLD MULLINK
DE BEUK 9
6941 ZA DIDAM

T (0316) 294346
F (0316) 294347
E RECHTSPOSITIE@VLBV.NL

TELEFONISCH SPREEKUR BIJ ZOWEL VLBV ALS VLS
OP MAANDAG- T/M DONDERDAGMIDDAG
VAN 14.00 TOT 16.30 UUR

HET VLBV-NUMMER IS OP MAANDAG- EN
DINSDAGAVOND VAN 19.30 TOT 20.30 UUR
BEREIKBAAR.

VLS-RECHTSPOSITIE
AMIR POOL
KLUPPELSHUIZENWEG 32
7608 RL ALMELO

T (023) 5478832
F (0546) 492836
E RECHTSPOSITIE@VLS-CMHF.NL

HET VLS-NUMMER IS OP WOENSDAG-
EN DONDERDAGAVOND VAN 19.30 TOT 20.30 UUR
BEREIKBAAR.

BIJ AFWEZIGHEID HET ANTWOORDAPPARAAT
INSPREKEN EN U WORDT ZO SPOEDIG MOGELIJK
TERUGGEBELD.